

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistallenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Jussila, A. & Juurakko-Koskinen, T. (2020) Opinto-ohjaajan ja erityisopettajan osaamisten ytimessä. TAMKjournal, 2.12.2020.

URL: <https://tamkjournal.tamk.fi/opinto-ohjaajan-ja-erityisopettajan-osaamisten-ytimessa/>

Opinto-ohjaajan ja erityisopettajan osaamisten ytimessä

in [Ammatillinen opettajankoulutus](#) · [Kehittäminen ja soveltava tutkimus](#) — 2 joulukuuta, 2020

Opinto-ohjaajan ja erityisopettajan työssä ja erityisesti osaamisessa on runsaasti eroavaisuuksia, mutta myös samankaltaisuutta. Artikkelissa tarkastelemme erityisesti ammatillisen opinto-ohjaajan ja erityisopettajan osaamisia vuoden 2020 Opo-päivillä tehdyn kyselyn perusteella. Pohdimme myös, miten erot ja yhtäläisyydet näkyvät opiskelijan polulla sekä opinto-ohjaajien ja erityisopettajien koulutuksissa. Artikkelin on kirjoitettu osana opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaa Oppijan oikeus – opettajan taito -hanketta.

Kirjoittajat: Ari Jussila ja Tarja Juurakko-Koskinen

TAMK:n ammatillisen opinto-ohjaajan koulutuksen opiskelijat osallistuivat valtakunnallisille Tampereen Opopäiville 7.2.2020 ja kysyivät mukana olleilta opoilta näkemyksiä opinto-ohjaajan ja erityisopettajan osaamisen yhtäläisyyksistä ja eroista. Vastauksia saatiin 107 opinto-ohjaajalta. Vastauksia ja kyselyn tuloksia on tarkasteltu Opinto-ohjaaja -lehden artikkelissa Näkemyksiä opinto-ohjaajien ja erityisopettajien osaamisesta (Tuuri & Jussila 2020). Tässä artikkelissa keskitymme johtopäätöksiin, joiden pohjalta erityisopettajan ja opinto-ohjaajan työtä ja osaamista voi tarkastella. Aineistosta nousi esiin useita tarkasteluteemoja. Tarkastelun pohjalta esitämme mallin, jonka avulla ammatillisen erityisopettajan ja opinto-ohjaajan työn rajapintoja voidaan tarkastella ja jota voi hyödyntää laajemminkin eri koulumuodoissa.

Vastauksista

Kyselyssä kerättiin näkemyksiä siitä, mitä yhtäläisyyksiä ja eroja on opinto-ohjaajan ja erityisopettajan työn vaatimissa osaamisessa sekä millaista lisäosaamista opinto-ohjaajat tarvitsisivat. Vastaukset hajaantuivat vastauksesta ”ei mitään” vastaukseen ”kaikki”. Vastausten erilaisuudelle löytynee selitys siitä, että vastaajat, joiden mielestä työn vaatima osaaminen on kaikilta osin sama, todennäköisesti pitivät sekä opinto-ohjaajan että erityisopettajan keskeisenä tehtävänä opiskelijan polun tukemista ja opiskelijan kanssa työskentelyä ja painottivat opiskelijan kohtaamista. Osalla vastaajista oli taustalla molemmat koulutukset, ja silloin osaamista ei eroteltu. Kun työssä vaadittavan osaamisen eroa pidettiin suurena, tarkastelussa oli todennäköisesti se osaaminen, mitä kumpikin ammattikunta tuo mukanaan opiskelijan polun tukemiseen. Vastaajat, joilla oli vain opinto-ohjaajan koulutus, tarkastelivat eroa siitä näkökulmasta, mitä erityisopettajan osaamista he tarvitsisivat oman osaamisensa lisäksi opiskelijan tukemisessa.

Samankaltaisuutta ja eroavaisuutta

Sekä opinto-ohjaaja että erityisopettaja työskentelevät samassa organisaatiossa. Heitä ohjaavat sama lainsäädäntö ja organisaation ohjeet. Organisaation ja säädösten tunteminen on molemmille tärkeää. Kumpikin toimija tarvitsee työssään erilaisten järjestelmien ja välineiden käyttötaitoa. Esimerkiksi vuonna 2020 digitaalisten valmiuksien merkitys on korostunut. Vastauksissa kuvattiin opinto-ohjaajan ja erityisopettajan työskentelyä parityöksi,

joka edellyttää yhteistyötaitoja. Kumpikin työskentelee merkittävän osan ajastaan opiskelijoiden ympärille muodostuvissa verkostoissa, jolloin verkostotyöskentelyssä vaadittavat taidot ovat molemmille tärkeitä. Verkostot eivät ole välttämättä samat, vaan kummallakin toimijalla on myös omaan työtehtäväänsä liittyviä verkostoja.

Opinto-ohjaajan ja erityisopettajan työtä yhdistää toiminta opiskelijan polun eri vaiheissa ja polulla etenemisen turvaaminen.

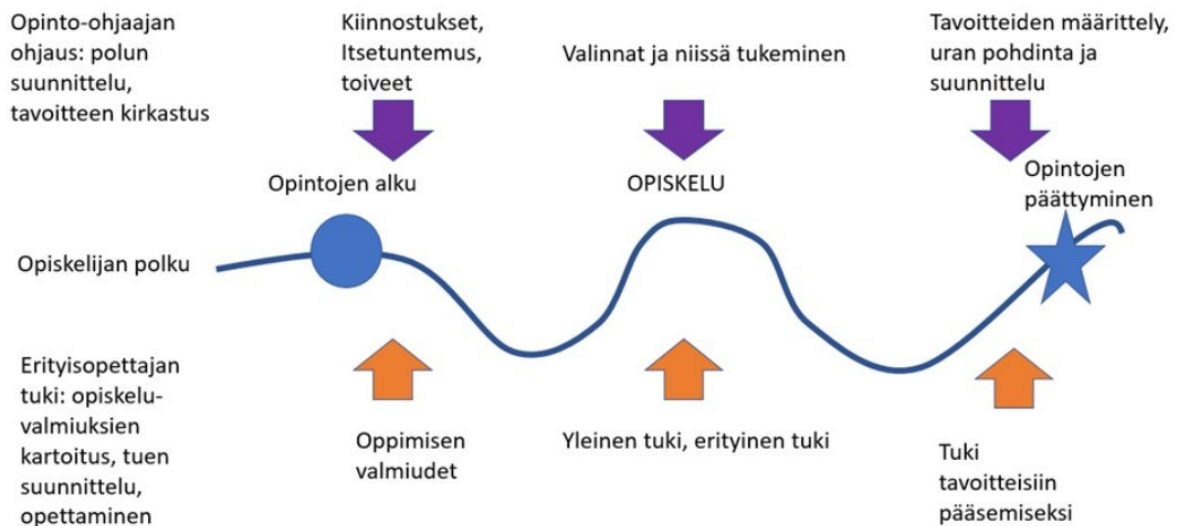
Taito kohdata esiintyi vastauksissa usein, ja se oli yleisin kuvaus yhteisestä osaamisesta opinto-ohjaajan ja erityisopettajan työssä. Työn samankaltaisuus näkyi vastauksissa myös siinä, että opinto-ohjaajat kuvaavat opinto-ohjaajan ja/tai erityisopettajan työssä tilanteita, joihin kummankin työssä liittyi ilmaisia *oppilaslähtöinen/-keskeinen/henkilökohtainen/yksilöllinen tuki*. Osaamisen yhtäläisyys kuvattiin yksittäisen opiskelijan ohjauksena ja tukena. Vastausten perusteella opinto-ohjaajan työ näyttää painottuvan kuitenkin enemmän opiskelijan yksilöllisen polun ohjaamiseen.

Joissakin vastauksissa erityisopettaja nähtiin opettajana, joka opettaa omaa pienryhmäänsä tai opettaa opiskelijoita, jotka tarvitsevat lisätukea jollakin oppimisen alueella. Kuvauksissa painottui erityisopettajan pedagoginen osaaminen ja erityisopetuksen pedagogiset ratkaisut ja tukimuodot. Opinto-ohjaajaa ei kuvattu opettamassa vaan ohjaamassa, tukemassa tai saattamassa opiskelijaa polulla eteenpäin.

Ammatillisen koulutuksen erityisopettajat ja opinto-ohjaajat toimivat myös asiantuntijan roolissa ja konsultoivat esimerkiksi opettajia. Asiantuntijuutta tarvitaan myös erityisopetuksen ja opinto-ohjauksen koordinoinnissa ja kehittämisessä. Vastauksissa viitattiin kuitenkin yllättävän vähän asiantuntijuuteen.

Osaamiset opiskelijan polulla

Opiskelijan etenemistä opinnoissa opinto-ohjaajat kuvaavat usein sanoilla *opiskelijan yksilöllinen polku*. Polun vaiheita voidaan kuvata eri tavoin ja eri nimityksin. Tähän tarkasteluun olemme valinneet kehikoksi opiskelijan ohjauksen ja tuen prosessia kuvaavan yksinkertaistetun polkumallin. Kuvassa 1 tarkastellaan, mitä osaamista opinto-ohjaaja ja erityisopettaja tuovat opiskelijan etenemisen tueksi polun eri vaiheissa. Tarkastelussa käytetään pohjana kyselyssä saatuja vastauksia. Mallissa polku on pelkistetty eikä se kuvaa yksittäisen opinto-ohjaajan tai erityisopettajan työtä, joka voi vaihdella hyvinkin paljon eri ympäristöissä.

Kuva 1 Opinto-ohjaajan ja erityisopettajan toiminta opiskelijan polun eri vaiheissa

Opintojen alussa opinto-ohjaajalla on keskeinen rooli opiskelijan tilanteen arvioinnissa: mitä opiskelija osaa, mikä häntä kiinnostaa, missä hän on hyvä. Lisäksi opinto-ohjaaja on mukana kun mietitään, mitä opiskelija tavoittelee ja mitä kohti ollaan matkalla. Erityisopettajan roolin liittyviksi kuvattiin oppimisvalmiuksien selvittely ja niihin liittyvien testien tekeminen (esim. luki-seulat). Alkuvaiheessa opinto-ohjaaja on enemmänkin mukana tukemassa opiskelijaa polulla eteenpäin useasta eri näkökulmasta, kun taas erityisopettaja on selvittelemässä opiskelijan edellytyksiä opiskella ja päästä eteenpäin oppimisessaan ja osaamisessaan.

Opintojen edetessä opinto-ohjaajan rooli on olla mukana opiskelijan valinnoissa. Opinto-ohjaaja ohjaa opiskelijaa vaihtoehtojen näkyväksi tekemisessä, polun rakentamisessa ja on tarvittaessa tukemassa mahdollisuuksien, suunnitelmien ja tavoitteiden polulla. Erityisopettajan toiminta painottuu oppimisen tukemiseen. Jos opiskelija tarvitsee tukea opinnoissa, esimerkiksi erityisopetusta, erityisopettaja on asiantuntija tukitoimien suunnittelussa ja mahdollisesti myös tuen antaja. Hän turvaa, että opiskelijan opiskelu ja polulla eteneminen mahdollistuu tukitoimien avulla.

Opiskelijan tavoitteet voivat muuttua tai tarkentua opintojen aikana, ja opintojen loppuvaiheessa opinto-ohjaaja on huolehtimassa, että tarkennukset tulevat huomioitua suunnitelmissa. Hän on myös miettimässä ja kirkastamassa opintojen jälkeistä tavoitetta työelämään siirryttäessä, etenkin jos opiskelija mieltii jatkaa opintojaan. Opintojen lopussa erityisopettajan rooli on vahvemmin tukitoimissa, joilla huolehditaan, että asetettuun tavoitteeseen päästään myös oppimisen näkökulmasta ja opiskelija valmistuu.

Opinto-ohjaajan ja erityisopettajan työssä yhdistävä tekijä on toiminta opiskelijan polun parissa ja polulla etenemisen turvaaminen. Opinto-ohjaaja ja erityisopettaja tarkastelevat kuitenkin polkua eri näkökulmasta ja toiminnassa painottuvat eri asiat. Erilaisen näkökulman taustalla on erilainen työnkuva, osaaminen ja koulutus. Kummankin edustamaa osaamista tarvitaan opiskelijan polulla etenemisen tukena.

Edellä kuvattu malli helpottaa huomaamaan erityisopettajan ja opinto-ohjaajan työn vaatiman osaamisen eroja ja yhtäläisyyksiä. Raja on häilyvä ja liukuva, mutta opiskelijan yksilöllisen polun tukemisessa tarvitaan molempien osaamista. Mallia voimme hyödyntää, kun

pohdimme yhteisen ja erilaisen osaamisen merkitystä niin opinto-ohjaajan kuin erityisopettajan koulutuksia suunnitellessamme.

Kohtaamisen osaamisen kouluttaminen

Tutkimustuloksissa tärkeään asemaan nousi erityisopettajan ja opinto-ohjaajan taito kohdata oppija eli **kohtaamisaaminen**. Kohtaamisaamisessa on kyse taidosta kohdata erilaisia opiskelijoita ja ymmärtää opiskelijoiden moninaisuuden merkitys. Peavy (1999, 88) kuvaa kohtaamista tapana olla toisten kanssa heitä kunnioittaen ja ymmärtäen. Kohtaamisaamisen perusta on eettinen, mikä tarkoittaa halua, kykyä ja taitoa kohdata toinen ihminen häntä arvostavasti ja kunnioittaen. Kuunnella mitä hänellä on sanottavaa, pyrkiä tavoittamaan hänen perspektiivinsä, pitämään häntä itseään oman elämänsä asiantuntijana ja samalla tuoda tilanteeseen asiantuntijuuteen perustuvia näkökulmia sekä auttaa toista tekemään omaan elämäänsä liittyviä valintoja ja ratkaisuja. Kohdata siten, että ohjattava voimaantuu ja tuntee olevansa oman elämänsä toimija (Vehviläinen 2014, 20–21).

Ammatillisten erityisopettajien ja opinto-ohjaajien koulutuksessa kohtaamisaamiseen pyritään ammatillisen identiteetin kehittämiseen kautta, mikä on myös opetussuunnitelmien perusta. Onnismaan (2011, 124) mukaan ammatillinen identiteetti on käsitys itsestä ammatillisena toimijana ja siihen kuuluvat työtä koskevat arvot ja eettiset periaatteet. Koulutuksen aikana opiskelijan ja koulun maailmaa opitaan katsomaan ohjaajan silmälaseilla. Identiteetin rakentuminen vaatii näkökulmien reflektointia ja aikaa – kokemuksia ja näkemyksiä sekä ajattelun kehittymistä. Koulutus on ohjaajaksi kehittymään saattamista. Kohtaaminen on enemmän kuin taito, se on tapa katsoa maailma.

Lähteet

Onnismaa, J. 2011. Ohjaus ja neuvontatyö, aikaa, huomiota ja kunnioitusta. 3. painos. Helsinki: Gaudeamus.

Peavy, R. 1999. Sosiodynaaminen ohjaus. Helsinki: Psykologien kustannus oy.

Vehviläinen, S. 2014. Ohjaustyön opas. Helsinki: Gaudeamus

Tuuri, H. & Jussila, A. Näkemyksiä opinto-ohjaajien ja erityisopettajien osaamisesta. Opinto-ohjaaja 4/2020, 12–13.

Kirjoittajat

Ari Jussila

Lehtori

Pedagogiset ratkaisut, Ammatillinen opettajakorkeakoulu, TAMK

ari.jussila@tuni.fi

Asiantuntijusalat: opinto-ohjaus, ohjaus, ammatillinen koulutus

Tarja Juurakko-Koskinen

Lehtori

Pedagogiset ratkaisut, Ammatillinen opettajakorkeakoulu, TAMK

tarja.juurakko-koskinen@tuni.fi

Asiantuntijuusalat: opinto-ohjaus, opinto-ohjauksen kehittäminen

Kuvituskuva: Unsplash/Alice Donovan Rouse